

Stiftsbiblioteket i Ålborg og dets „søster“ i Ribe

Af Kjeld Galster.

I 1812 var Sjællands stiftsbibliotek i Roskilde blevet oprettet på grundlag af rektor Johan Henrich Taubers store bogsamling (8000 bind) og det fik i stiftsprovst *J. M. Hertz* en energisk bibliotekar.

1814 var Odense stiftsbibliotek kommen til som den næste offentlige bogsamling i provinsen, ved biskop *Fr. Plums* initiativ.

I Jylland var der foreløbig intet gjort. Men oppe i Ålborg sad der to energiske mænd: stiftamtmanden *Frederik Moltke*, og rektoren, *Emmanuel Tauber*.

23. januar 1818 udsendte de et opråb: ... I Jylland, hvor savnet er langt føleligere, afstanden fra videnskabens sæde fjernene og lejligheden til at erholde læsning vanskeligere; hvor videnskabsmanden aldeles ikke kan erholde nogen understøttelse, eller noget lån af bøger til videnskabelige arbejder, har man længe, og med største føje, ønsket et stiftsbibliotek åbnet, der kunde oplive og underholde sans for videnskabelighed, opmuntre til fortsættelse af vel begyndt studering og lærd dannelse, og tillige yde underholdende, lærerig læsning for den ulærde, men derfor ikke udannede statsborger. Og hvorfor skulde man ikke og tro, at

anlægget her ville finde lige så velvillig og understøttende deltagere, som andensteds?»

Planen vandt stor tilslutning. I løbet af tre år havde »Ålborg stifts- og amtsbibliotek« en bogbestand på ikke mindre end 12000 bind, skænket dels af det offentlige (kongen, de store københavnske biblioteker, fonds og selskaber), dels af private i by og på land og i hovedstaden.

Mellem dem, man henvendte sig til om bidrag, var også stiftsbiblioteket i Roskilde, og herfra havde man fået en anseelig samling doubletter (mellem dem så Tauber med bevægelse nogle, som han kendte så godt fra sin faders bibliotek).

Den fremgang, der var med bibliotekssagen i Ålborg, satte fart i bestæbelserne i de andre nørrejydske stiftsstæder, navnlig *Ribe*.

Stiftsprovst Hertz var i 1820 kommet til Ribe som biskop, og han fik året efter, med støtte af stiftamtmanden, *Hans Koefoed* og dennes broder stiftsprovsten, *Conr. Daniel Koefoed*, oprettet et stiftsbibliotek.¹⁾

Men det var fattigt. To år efter oprettelsen var man kun oppe på 1200 bind.

Foreløbig havde man i Ålborg været kun modtagende. 9. Dec. (1820) havde Molkte skrevet til Tauber: »Meden²⁾ skrev mig for nogen tid at han troede det ville være Koefoed, stiftprovst i Ribe, behageligt at have vor catalog; da han nu har været så (villig) til at bidrage til vor stiftelse,³⁾ så var det vel også politisk rigtigt — thi han kunde måske samle flere contribuenten. For ikke at støde

1) Se *Fra Ribe Amt 1907*, s. 30.

2) Tidligere præst i Ålborg, nu i Fredericia.

3) Koefoed havde bidraget med 16 rbd.

bispen i Ribe, måtte man vel også tilsende ham en? I fald dette bifaldes, er min ven så god og sender mig to cataloger — vistnok en udgift — men som dog kan kaste renter af sig.«

Man er venlig i Ålborg, men venligheden skulle gerne betale sig.

Kort derefter er der kommet brev fra biskop Hertz med andragende om doubletter fra Ålborg stiftsbibliotek (nu var rollerne byttet om!) Man var ikke alt for henrykt i Ålborg. Man var kun vant til at modtage, og det havde man været god til.

T. til M. 23. marts 1821⁴⁾: ... Vi finde vel på at give de stakkels ripensere nogle gamle theologica af vore doubletter, som vi ej kunne bytte bort — og ved auction knap få maculatur pris for. Deres Excellence skal se, at jeg er ej for rund med gavmildhed, men ligner her fuldt op Den gerrige, der ej kan afse noget ægte af sine grunker.

M. til T. 24. marts 1821: Ikke med samme fornøjelse som jeg følte ved modtagelsen af Deres brev modtog jeg vedlagte fra Ribe... Vi må, det forstår sig, vise al mulig villighed mod denne nys fødte søster, men det *hvorledes* — bør vi tage under nærmere overvejelse.

M. til T. 27. marts 1821: Ripensernes bibliotek sag er, det ved jeg, i gode hænder hos Dem. Utidig generøsitet er også en fejl. Vi må nærmere aftale, hvorledes vi skulle besvare brevet.

T. til M. 4. april 1821: Den ripensiske stiftsøvrigheds brev om doubletter fra vort bibliotek mener jeg vi ganske tørt og kort må besvare, at vor stiftelse som ung og endnu i sin første barndom kan ej

⁴⁾ Brevene vekslet mellem Moltke og Tauber er for nogle år siden oversendt fra Ålborg Katedralskoles bibliotek til Det Kongelige Bibliotek.

være ejer af mange doubletter, så meget mere da vi flere gange har have tilbyttet os, for de(m) vi have, sådanne bøger, som biblioteket ej ejede. Dette var sket med skolebiblioteket og adskillige private. Imidlertid skulle ripenserne dog modtage bevis på hvor gerne vi efter ringe evne vil imødekomme deres ønske, og kunne vente en sending i sommer, når vi underrettes om måden den ønskes tilsendt på, og stedet den måtte adresseres. Lejligheden herfra ville vel falde nærmest til Colding eller Vejle. — Så omtrent mener jeg ordene kunne falde til trøst og beroligelse for vedkommende.

Derefter er der kommet et brev fra Ribe om sagen, der har gjort et godt indtryk i Aalborg.

T. til M. 13. juni 1821: Til Ribe har jeg nu udsøgt en slump doubletter, og skal i morgen i den henseende have den ære at foredrage D. Exc. mit forslag.

T. til M. 14. juni 1821: Deres Excellence har såvel som biskoppen⁵⁾ med sand deltagelse erfaret Ribe stiftsøvrigheds og stiftprovsts forenede bestræbelser for ved et biblioteks oprettelse i den sydlige del af Jylland at lette videnskabsmænd og videnskabselskere anskaffelse af bøger, som vore tiders mangelunde tryk nægter enkelt mand at anskaffe sig. De arbejder således til samme mål, som vi i Jyllands nordre del, og vi må ret af hjertet ønske dem samme held til anlæggets fremme, som vi have nydt. Vor stiftelse er endnu i sin barndom, har få indtægter og skylder for det meste offentlig goddædighed sin rigdom på 11000 bind, efter at have bestået lidt over 3 år; har derfor kun ringe hjælpekilder at øse af for at understøtte den kære

5) Biskop Rasmus Jansen, Ålborg.

yngre søster som nævner Ribe, som sin moder; men aldeles uden faddergave bør vi ingenlunde se hende træde ind i verden. Hjerte have vi til at byde den bedste, men evnen byder os bede forældrene tage til takke med vor ringe formue.⁶⁾ Det er en skik for os at bortbytte doubletter for andre skrifter, som vort bibliotek ej eje, til alle og enhver, som vil indlade sig i denne handel. Vi have derved særdeles beriget biblioteket, men savne derfor og overflødighed at tilbyde ripenserne. Hosføjede liste vil vise, hvad vi kan give.

T. til M. 20. juli 1821: ... Gaven til Ribe var vel ikke den fordelagtigste anvendelse af vore doubletter, som vi have gjort; men sikkert den hæderligste og liberaleste — og nødvendigste.

Sed hæc hactenus et nimis fortasse. Vale, fave semper devotissime.⁷⁾

Tauber.

M. til T. 20. april 1822: Tak for brevene til vore søstre, hvo kan skrive sådanne taksigelsesbreve.

M. til T. 22. august 1822: De tilgive, kære ven, at jeg nu først tilsender listen over doubletterne, som vi kunne tilbyde Åhuserne, til deres bibliotek. Det glæder mig ret, at vi har kunnet give dem et sådant bevis på vor gavnelige og uegennyttige beredvillighed. Hvor mange fik vel vor søster i Ribe — at kuns familien ikke bliver for stor!«

I oktober 1823 afgik gaverne til de to »søstre«, 71 bøger (doubletter) til Ribe og 121 til Århus. Hvordan de er blevet modtaget, ved vi intet om. De kunde jo nok fylde op på reolerne; men de endnu

⁶⁾ formue = evne.

⁷⁾ Men nok om dette — muligvis for meget. — Farvel, lad altid Deres ydmyge tjener nyde Deres gunst.

bevarede fortegnelser siger os, at det ikke er hyp-pigt, de er taget ned derfra.

Inden bøgerne afsendtes havde biskop Hertz — på opfordring — skrevet om bibliotekets stilling:

Deres Excellence vil, ved at gennemblade indlagte, finde, om ikke det behageligste, dog det sandeste og korteste svar på den gunstige skrivelse, hvormed De først på året bærede mig. — Så vidt, og ikke længere; — til en samling af henved 1200, tildels ubetydelige, bind, og et, endnu tildels ubetalt, lidet pengebidrag — har det fattige og af en stedmoderlig natur trykket Ribe stift i tre år kunnet bringe det, til at afhjælpe et savn, som just for-medelst stiftets armod og afsides beliggenhed er for dets vidtadsprede videnskabeligt dannede embedsmænd desto tungere. De mange locale, økonomiske, personlige etc. hindringer, som (man) her have — og vistnok endnu længe ville vise sig, tør jeg næppe i tanken overskue, end sige opregne. — Dog håber jeg, at, som jeg fra begyndelsen af har havt grund til at resignere på den idé at opleve nogen betydelig bogsamling for Ribe stift, så vil dog det i god hensigt nedlagte lille frø med tiden trives og stifte den tilsigtede nytte.

Måtte Deres Excellences under højere auspicer og heldige kraftytringer fremvoxne plejedatter hurtigere nå sit mål; og længe glæde sin ædle fader!

Det ønsker Deres Excellences underdanig hen-givne *Hertz.*

Ribe bispegård 3. sept. 1823.

Dermed ophører forbindelsen mellem de to stifts-biblioteker.